

Põhikooli eesti keele lõpueksamist 2014

Märt Hennoste
eesti keele ja kirjanduse peaspetsialist

Põhikooli eesti keele lõpueksamiga hinnatakse riiklikus õppekavas määratletud üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist; õppeainete õppe- ja kasvatuseesmärkide saavutatust ning kooliastme õpitulemuste omandatust eesmärgiga

- saada tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest;
- suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- teha otsus põhikooli lõpetamise kohta.

2014. aastal laekus Sihtasutusse Innove analüüsimiseks 1429 eksamitööd. Nende põhjal on eksami tulemused järgmised.

Tabel 1. Eksami tulemused

1429 tööd	Osa 1	Osa 2	Ül 1.1	Ül 1.2	Ül 2.1	Ül 2.2	Ül 2.3	Ül 2.4	Ül 2.5	Tulemus
Kesk-mised punktid	24,48	47,27	14,77	9,68	25,84	7,32	5,87	3,76	4,48	71,96
Kesk-mine %	81,48	67,52	82,03	80,66	64,60	73,19	73,38	62,65	74,61	71,96
Min tulemus	7	8	4	0	0	0	0	0	0	15
Max tulemus	30	69	18	12	40	10	8	6	6	99
Standard-hälve	3,54	11,51	2,23	2,07	8,71	1,79	1,11	1,33	1,13	13,83

Valimi põhjal oli eksamitöö keskmine tulemus 71,96 punkti (2013 – 74,81; 2012 – 73,22). Lugemisosa eest said õpilased keskmiselt 81,48% punktidest (2013 – 80,90; 2012 – 82,32%). Kirjutamisosa keskmine tulemus oli 67,52% (2013 – 72,36; 2012 – 69,33%). Seega lahendasid õpilased lugemisosa eelmise aastaga võrreldes veidi paremini, kirjutamisosa aga kehvemini; ka eksamitöö kogutulemus langes eelmiste aastatega võrreldes.

Lugemisülesannete 1.1 ja 1.2 tulemused olid ligilähedased. Lugemisülesanne 1.1 põhines Maia Punaku näidendi „Kõnelused“ katkendil ning selle lahendamise

keskmine tulemus oli 82,03%. Lugemisülesande 1.2 alus oli Eesti teatrite 2011. aasta lavastuste statistika ning selle lahendamise keskmine tulemus oli 80,66%.

Keeleülesannetest saadi kõige paremini hakkama kujundlike väljendite tähendust kontrolliva ülesandega 2.5, mille keskmine lahendusprotsent oli 74,61. Pea sama hästi lahendati ka suure ja väikese algustähe ülesanne 2.3 (73,38%) ning lausete kirjavahemärgistamise ülesanne 2.2 (73,19%).

Kõige raskemaks osutus omadussõnade võrdlusastmete moodustamise ülesanne 2.4 (keskmine tulemus 62,65%). Sellest paari protsendi võrra kõrgema tulemuse said õpilased tekstiloomes ülesande 2.1 lahendamise eest (64,60%). Viimasel kolmel aastal näitas kirjandi keskmine tulemus järjepidevat kasvu (2011 – 63,35%; 2012 – 67,63%; 2013 – 69,09%), nüüd asendus see langusega. Lähiaastad näitavad, kas tegemist on ühekordse tagasimineku või sisulise muutusega.

Tabel 2. Eksamitulemused koolitüübi järgi

Koolitüüp	Õpilaste arv	Õpilaste %	Keskmine tulemus, %	Min tulemus	Max tulemus	Standardhälve
Lasteaed-põhikool	193	13,51	68,87	33	97	13,28
Põhikool	448	31,35	72,99	15	98	13,21
Gümnaasium, mille juures on põhikooliklasse	26	1,82	65,12	40	95	13,28
Ühe õppeasutusena tegutsevad põhikool ja gümnaasium	762	53,32	72,38	27	99	14,18
Kokku	1429	100,00	71,96	15	99	13,83

Koolitüübiti analüüsid on kõrgeim eesti keele õpetuse tase põhikoolides, keskmine tulemus 72,99%. Ühe õppeasutusena tegutsevate gümnaasiumide ja põhikoolide keskmine tulemus oli peaaegu sama – 72,38%. Seejuures tuleb märkida, et kui viimasel kolmel aastal suutsid põhikoolid ja gümnaasiumid ühe õppeasutusena edestada põhikoole, siis nüüd on põhikoolid neist möödunud. Eesti keele õpetuse taseme ühtlustumine kahes põhilises koolitüübis on oluline muutus hariduse kvaliteedis ja selle tagamises õpilastele. Lasteaedade-põhikoolide õpetuse tase on oluliselt madalam, keskmine tulemus 68,87%. Sama kehtib ka gümnaasiumide kohta, mille juures on põhikooliklasse (65,12%).

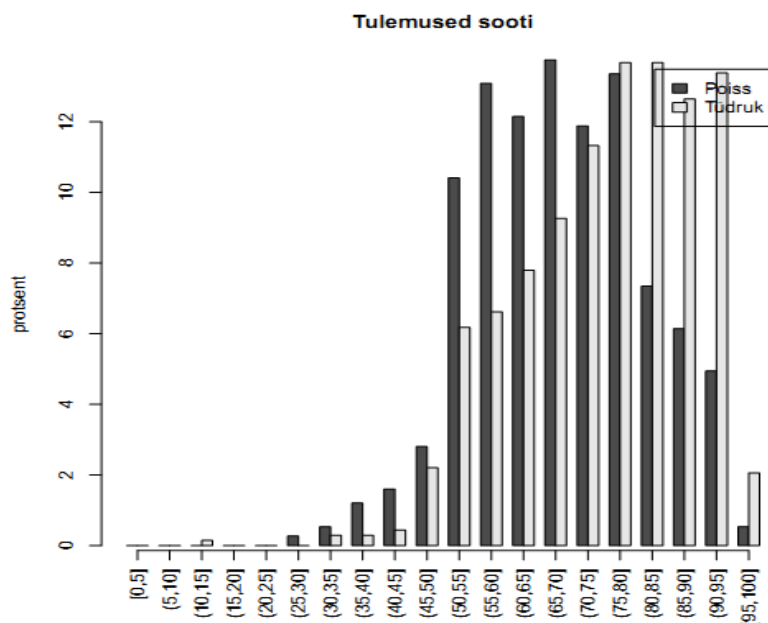
Tabel 3. Eksamitulemused sooti

	Arv	Õpilaste %	Keskmine tulemus punktides	Keskmine tulemus, %	Min tulemus	Max tulemus	Standard-hälve
Poisid	749	52,41	68,59	68,59	27	97	13,16
Tüdrukud	680	47,59	75,67	75,67	15	99	13,60
Kokku	1429	100,00	71,96	71,96	15	99	13,83

Tabel 4. Ülesannete statistika sooti

	Poiste keskmised punktid	Poiste tulemuste keskmine %	Standard-hälve	Tüdrukute keskmised punktid	Tüdrukute tulemuste keskmine %	Standard-hälve
ÜI 1.1	14,47	80,41	2,24	15,09	83,82	2,17
ÜI 1.2	9,55	79,56	2,11	9,82	81,86	2,00
ÜI 2.1	23,84	59,60	8,35	28,05	70,11	8,56
ÜI 2.2	6,88	68,80	1,83	7,80	78,03	1,62
ÜI 2.3	5,60	70,03	1,13	6,17	77,07	1,00
ÜI 2.4	3,60	59,92	1,33	3,94	65,66	1,31
ÜI 2.5	4,40	73,39	1,12	4,56	75,96	1,13

Graafik 1. Eksamitulemused sooti

Poiste keskmine eksamitulemus oli 68,59%, tüdrukutel 75,67%. Aastal 2011 oli tüdrukute ja poiste eksamitulemuste vahe veel üle kümne protsendi, viimasel neljal aastal aga on see järjekindlalt vähenenud: 2011 – 10,75%; 2012 – 10%; 2013 – 7,99%; 2014 – 7,08%. Võib väita, et järjepidev töö ja suurem tähelepanu poiste keeleõppele on hakanud vilja kandma.

Ülesannete statistika poiste ja tüdrukute võrdluses annab võimaluse neid muutusi üksikasjalikumalt vaadelda. Tabelist 4 on näha, et tüdrukud lahendasid kõiki ülesandeid poistest paremini. Seejuures on kõige väiksem erinevus 2,3% ülesande 1.2 puhul (publitsistliku teksti lugemine). Tüdrukutega võrreldes lahendasid poisid hästi ka ülesande 2.5 (kujundlike väljendite tundmine), erinevus 2,60% ning ülesande 1.1, mis põhines ilukirjandusliku teksti lugemisel, erinevus 3,41%. Endiselt on poistele kõige raskem tekstiloom (ül 2.1), milles tüdrukud edestasid neid 10,51%. Tõsi, eelmiste aastatega võrreldes näitavad poisid selles vallas üha paremaid oskusi: poiste ja tüdrukute tulemuste erinevus on vähenenud rohkem kui viie protsendi võrra (2013 – 11,23%; 2012 – 15,77%; 2011 – 15,61%). Rahuloluks ei ole siiski veel põhjust ning tekstilooma põhitõdede õpetamine vajab edaspidigi tähelepanu. Raske on poistele ka lausete kirjavahemärgistamine (ül 2.2), erinevus tüdrukutest 9,23%. Poiste nõrk õigekiri on ka üks põhjus, miks tekstiloomes ei jõuta parema tulemuseni. Ilmselt tulekski neid probleeme vaadata koos ja püüda õpetada õigekirja rohkem tekstilooma kaudu, mis võimaldab individuaalset lähenemist ja suuremat tulemuslikkust. Küllaltki raske on poistele ka suure ja väikese algustähe õigekiri (ül 2.3), erinevus tüdrukutest 7,04%. Võrdlusastmete moodustamisega (ül 2.4) said poisid tüdrukutega võrreldes aga rahuldavalt hakkama, erinevus 5,74%.

Analüüsidest poiste ja tüdrukute tulemusi eksamitöö osade kaupa, st võrreldes nende lugemis- ja kirjutamisoskust tervikuna, näeme, et tüdrukute tulemused olid poistest lugemises 2,96% (2013 – 5,34%; 2012 – 3,4%; 2011 – 6,98%) ja kirjutamisoskuses 8,84% (2013 – 10,76%; 2012 – 12,83%; 2011 – 12,29%) paremad. Eespool saime märkida, et eesti keele õpetamise tase on kooliti üha rohkem ühtlustunud, sama kehtib ka poiste ja tüdrukute tulemuste kohta. See on oluline areng ning osutab sellele, et põhikoolide eesti keele õpetuse tase paraneb ning piirkondlikud erinevused vähenevad.

Tabel 5. Aasta- ja eksamihinnete võrdlus sooti

	Arv	Aastahinnete keskmine	Eksamitöö keskmine
Poisid	749	3,52	3,40
Tüdrukud	680	4,01	3,76
Kokku	1429	3,75	3,57

Tabel 6. Aasta- ja eksamihinnete sagedused

Aasta Eksam	1	2	3	4	5	Kokku
1	0	0	1	0	0	1
2	0	5	40	0	0	45
3	1	6	468	232	7	714
4	0	0	68	312	94	474
5	0	0	1	41	152	194
Kokku	1	11	578	585	253	1428

Aasta- ning eksamihinnete põhjal võib väita, et eksamitöö oli õpilastele jõukohane ning koostatud koolide keskmist taset arvestades. Valimisse kuulunud poiste aastahinnete keskmine oli 3,52 ning eksamitööde keskmine tulemus 3,40 palli. Tüdrukuid oli koolis hinnatud keskmise hindega 4,01; eksamitöö lahendasid nad keskmisele hindele 3,76. Võrreldes kahe viimase aasta eksami- ja aastahindeid, võib sedastada, et 2014. aasta eksaminandide üldine tase oli eelmise aasta lõpetajatest nõrgem.

Aasta- ja eksamihinnete sagedusi võrreldes (tabel 6) selgub, et koolis hinnatakse õpilasi sageli madalamalt, kui nende teadmised ja oskused väärivad, sest 22% (2013 – 25%) õpilastest, kes olid koolis hinnatud kolmega, suutsid eksamitöö teha hindele „4“ või „5“. Koolis neljaga hinnatud õpilaste puhul esineb nii üle- kui ka allahindamist. 12% (2013 – 12%) koolis neljaga hinnatud õpilastest tegi

eksamitöö hindele „3” ning 16% (2013 – 10%) hindele „5”. Koolis viiega hinnatud õpilaste puhul aga on liiga sageli tegemist ülehindamisega, sest 17% (2013 – 34%) õpilastest ei suutnud eksamitööd teha hindele „5”. Eelmise aastaga võrreldes on kolmeliste ja viieliste õpilaste hindamine muutunud koolides asjakohasemaks. Koolis neljaga hinnatud õpilaste puhul on probleem endine ning selle peamine põhjus on hindamisskaala lühidus, mis ei võimalda õpetajatel hindamisskaala keskosas õpilasi piisavalt täpselt hinnata. Hindamise täpsust mõjutab ka hindamisskaala ebaloogilisus, sest viiest hindest kaks (hinded „1” ja „2”) on negatiivsed ning kolm (hinded „3”, „4” ja „5”) positiivsed. Sellest tulenevalt on hinne „1” selgelt alakoormatud.

Eksamitöö analüüs üksikküsimuste kaupa annab täpsema ülevaate õpilaste teadmistest ja oskustest. Ilukirjandusliku teksti lugemise ülesanne 1.1 põhines Maia Punaku näidendi „Kõnelused” katkendil. Ülesanne sisaldas avatud vastustega küsimusi, mis nõudsid õpilaselt oskust nimetada, selgitada, põhjendada, järeldada ja näiteid leida. Ülesande lahendamise keskmine tulemus oli 82,03%. Kõige raskemaks osutus küsimus 1.1.8 (*Kes näidendi naistegelastest ei ole loetud katkendi põhjal veel lavale tulnud?*), õigeid vastuseid 47,73%. Raske oli ka ülesanne 1.1.9 (*Selgita oma sõnade või näitega, mida tähendab lause „See lõbu, mis kätte saadakse, on alati väiksem kui see, mis ees ootab”*), keskmine tulemus 58,08%. Teiste küsimustega saadi hakkama hästi või väga hästi, õiged vastused jäid vahemikku 75,02 – 98,53%. Lugemisel ja tekstide analüüsil on seega oluline keskenduda rohkem teksti üksikasjadele ja teksti mõistmisele, tõlgendamisele.

Lugemisülesanne 1.2 põhines Eesti teatrite 2011. aasta lavastuste statistikal ning eeldas õpilastelt tabeli ning tulp- ja sektordiagrammide lugemise oskust ja nende põhjal lünkteksti täitmist. Ülesande lahendamise keskmine tulemus oli 80,66%, sh üksikküsimuste õiged vastused jäid vahemikku 53,67–97,69%. Paremini said õpilased hakkama tabelist andmete lugemise ja nende tõlgendamisega, raskemaks osutus diagrammidest aru saamine. Kindlasti vajab õppetöös tähelepanu ka tabelite ja diagrammide omavahel võrdlemine ja erineval kujul esitatud andmete analüüs ning nende põhjal järelduste tegemine.

Võrreldes lugemisülesannete lahendamist sooti, saab sedastada, et poistele valmistab tüdrukutega võrreldes suuremat raskust teksti üksikasjade eritlemine, kuid põhjendamisega saavad poisid tüdrukutega võrreldes peaaegu sama hästi hakkama. Tüdrukutest paremini lahendavad poisid aga neid ülesandeid, milles on vaja toetuda loogikale ja teha järeldusi. Kokkuvõttes saadi lugemisülesannetega hästi hakkama.

Lühikirjandi teema oli 2014. aastal „Teatrietendus või film – kumba eelistada?”. Kirjutamisülesannet toetasid tekstid „Noored ja teater” (autor Lembit Peterson) ning „Kino aitab elada teiste inimeste elu” (interneti blogi). Samuti põhinesid mõlemad lugemisülesanded teatriga seotud tekstidel. Õpilastel oli võimalik

alustekstidest inspiratsiooni ammutada või neid vajadusel tsiteerida ja refereerida.

Kirjandi keskmine tulemus oli 64,60% (2013 – 69,09%; 2012 – 67,63%; 2011 – 63,35%), seejuures tüdrukutel 70,11% (2013 – 74,68%; 2012 – 75,64%; 2011 – 71,01%) ning noormeestel 59,60% (2013 – 63,45%; 2012 – 59,87%; 2011 – 55,40%). Seega hinnati nii noormeeste kui ka neidude tekstiloomet eelmiste aastatega võrreldes madalamalt. Suurem langus oli tüdrukute tekstiloomet tulemuses, mis jääb alla ka 2011. aastale, noormeeste tulemus langes 2012. aasta keskmisele tasemele. Positiivsena võib siiski nimetada, et 2013. aastaga võrreldes vähenes natuke noormeeste ja neidude tekstiloomet oskuse taseme erinevus: 2013. aastal oli tulemuste erinevus 11,23%, 2014. aastal oli see 10,51%.

Tekstiloomet aspektide kaupa olid tulemused järgmised: sisu eest said õpilased 63,44% punktidest (2013 – 68,38%; 2012 – 64,20%; 2011 – 62,40%); õigekirja eest 59,39% (2013 – 64,62%; 2012 – 66,33%; 2011 – 58,40%), sõnavara ja stiili hinnati 64,28% (2013 – 68,64%; 2012 – 70,41%; 2011 – 61,37%) ning teksti ülesehitust 80,03% (2013 – 81,17%; 2012 – 81,17%; 2011 – 79,02%). Andmetest on näha, et eelmise aastaga võrreldes on õpilaste tulemused langenud kõigis hinnatavates aspektides, sh kõige rohkem õigekirjas 5,23% ja sisus 4,94%. Väiksem langus oli sõnavara ja stiili tulemuses (4,36%) ning teksti ülesehituses (1,14%).

Kahe viimase aasta tekstiloometülesande osatulemuste analüüsist selgub, et noormeeste tulemused on tüdrukutega võrreldes paranenud õigekirja, sõnavara ja stiili ning ülesehituse valdamises. Hätta jäid poisid aga sel aastal teema käsitlemisel, milles tulemuste erinevus on rohkem kui 16 protsenti. Kokkuvõttes lahendati tekstiloometülesanne rahuldavalt.

Eksamitöö sisaldas neli keeleülesannet. Ülesandega 2.2 kontrolliti lausete kirjavahemärgistamise oskust. Ülesande keskmine lahendusprotsent oli 73,19, mis vastab hindele „rahuldav“. Edukamad olid selles oskuses tüdrukud (78,03%), poiste tulemus oli 68,80%. Kõige raskem oli nii poistel kui ka tüdrukutel kirjavahemärgistada seletavat osalauset sisaldavat rindlauset (2.2.4 – õigeid lahendusi 50,84%), põimlauset (2.2.9 – 51,64%) ja otsekõnet saatelausega keskel (2.2.8 – 52,06%). Teiste lausete õigekirjaga saadi paremini hakkama, tulemused jäid vahemikku 66,76–90,97%.

Keeleülesanne 2.3 kontrollis suure ja väikese algustähe kasutamise oskust. Ülesande keskmine lahendusprotsent oli 73,38, mis vastab hindele „rahuldav“. Seejuures oli poiste keskmine tulemus 70,03% ning tüdrukutel 77,07%. Üksikvastuste lahendusprotsendid jäid vahemikku 23,02–96,78. Raskemaks osutusid ning vajaksid süvendatud õpetamist suure ja väikese algustähe kasutamine isikute (*Louis Neljateistkümmes* – õigeid lahendusi 23,02%), ürituste

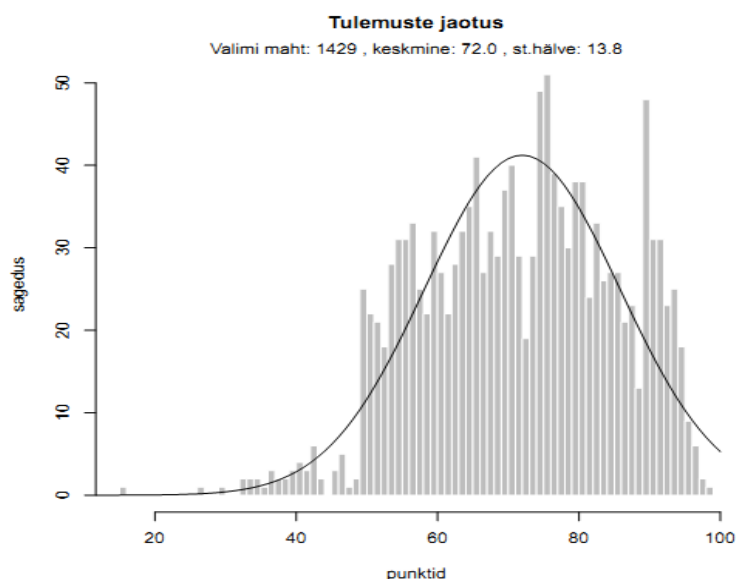
(*Pimedate Ööde filmifestival* – 37,09%) ning asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide nimedes (*AS Eesti Raudtee* – 49,41%). Kokkuvõttes lahendasid nii poisid kui ka tüdrukud ülesande rahuldavalt.

Võrdlusastmete moodustamisel põhinev ülesanne 2.4. osutus eksamitöö raskeimaks, selle keskmine lahendusprotsent oli 62,65, seejuures poistel 59,92 ja tüdrukutel 65,66. Üksikvastuste tulemused jäid vahemikku 16,45–90,97%. Kõige raskem oli õpilastele sõnast *väärtuslik* lühikese ülivõrde moodustamine, õigeid vastuseid 16,45%. Mõtlemisainet pakkus ka sõnadest *vilu* (58,08%) ja *õhuke* (58,71%) keskvõrde moodustamine. Kokkuvõttes saadi ülesande lahendamiseks rahuldavalt hakkama.

Sõnastusõpetuse ülesandes 2.5 pidid õpilased valikvastuste põhjal otsustama, mida kujundlikud väljendid tähendavad. Ülesandega tuldi hästi toime, keskmine tulemus 74,61%, sealjuures poistel 73,39% ja tüdrukutel 75,96%. Kõige raskem oli õpilastel otsustada selle üle, mida tähendab väljend *vihma käest räästa alla sattuma* (õigeid vastuseid 34,78%) ning *pirni panema* (63,54%). Oluline on märkida, et selle keeleülesande lahendamisel suutsid poisid pakkuda tüdrukutele tõsisest konkurentsi, olles neist mitmes aspektis paremad (näiteks väljendid *härjal sarvist haarama* või *mütsiga lööma*). Suhteliselt heast tulemusest hoolimata väärivad koolis suuremat tähelepanu töö sõnastusõpetusega, sest see on otseselt seotud tekstide lugemise ja mõistmise ning tekstiloomega.

Kokkuvõttes oli keeleülesannete lahendamise keskmine tulemuslikkus 67,52%, mis on varasematest aastatest tunduvalt madalam (2013 – 76,39%; 2012 – 71,69%) ning väärivad hinnet „rahuldav“. Järgmised aastad peavad näitama, kas tegemist on ühekordse tagasimineku või langustendentsiga.

Graafik 2. Eksamitulemuste jaotus

Koolide hindamiskomisjonide töö põhines eksamitöö võtmel ja hindamisjuhenditel ning oli üldiselt pädev, kuid esines ka vigu üksikute tööde hindamisel. Graafikult 2 on näha moonutused hindepäiridel (50, 75, 90 punkti), mis tähendab, et õpilaste tulemusi on põhjuseta muudetud soovitud hinde suunas. Võrreldes 2013. ja 2014. aasta eksamitööde hindamist, tuleb sedastada, et hindamises on suurenenud subjektiivsus ja ebatäpsus. Lähiaastate eksamiarenduse põhiküsimus on see, kuidas muuta põhikooli lõpueksami hindamine koolides objektiivsemaks ning tagada eksamitöö võtmest ja hindamisjuhenditest kinnipidamine. Õpetajate tagasisidelehtedelt selgus, et eksamitöö oli õpilastele jõukohane. Eksami korraldus- ja hindamisjuhend ning võti olid arusaadavad. Eksami ettevalmistust ja korraldust hinnati heaks.